

**CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY.
CRIMINAL AND PENAL LAW**

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-040-7-49>

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ З НЕЗАКОННОГО ОБІГУ
ТА ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ**

Бойко І. В.

*старший науковий співробітник
Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України
м. Київ, Україна*

Мацко А. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Інституту управління і права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Київ, Україна*

Циганов О. Г.

*доктор юридичних наук, доцент,
головний науковий співробітник
Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України
м. Київ, Україна*

Сьогодні основним суб'єктом, який регулює законодавство світової спільноти щодо незаконного володіння та розповсюдження вогнепальної зброї у світі, є Організація Об'єднаних Націй. Співдружність держав в інтересах забезпечення власної та колективної безпеки орієнтована на те, щоб спірні питання вирішувалися виключно мирним та цивілізованим шляхом. Проте за останні десятиліття у світі

відбулися 50 війн, під час яких загинуло близько 6 млн. осіб, зокрема й внаслідок застосування вогнепальної зброї.

За даними ООН натепер у світі налічується 900 млн. одиниць вогнепальної стрілецької зброї, три чверті з яких знаходяться в руках цивільних осіб. Багато цивільних отримують доступ до зброї на нелегальній основі й користуються нею без ліцензії. При цьому, нині «чорний ринок» вогнепальної стрілецької зброї здебільшого підживлюється потоками легких озброєнь із зон збройних конфліктів. До того ж величезні запаси малої стрілецької зброї опиняються в руках терористів [1].

Завдяки порівняно легкому доступу до вогнепальної стрілецької зброї, за період з 1990 року від цієї зброї у світі загинуло 4 млн. осіб, приблизно 90 % з них – цивільні особи. Незаконна торгівля вогнепальною стрілецькою зброєю є великим та прибутковим бізнесом, адже з нього не сплачуються ніякі податки та мита, а валовий прибуток є колосальним [2].

Актуальність проблеми правового регулювання протидії злочинам з незаконного обігу та застосування вогнепальної зброї у кримінальному праві зарубіжних країн обумовлена тим, що такі злочини завдають непоправної шкоди життю та здоров'ю людини, суспільству, державі та її інститутам. Тому протидія таким злочинам правоохоронними органами зарубіжних країн є, безперечно, однією з нагальних потреб суспільства й держави.

У різних зарубіжних країнах законодавство неоднаково регулює питання правового регулювання протидії злочинам з незаконного обігу та застосування вогнепальної зброї. Так, *за критерієм регулювання права населення на озброєний захист*, держави можна поділити на три групи: *перша група* – ті, що повністю легалізували використання зброї і надали їй у вільний доступ (прикладом є США); *друга група* – ті, що легалізували використання зброї за умов проходження особою певної процедури її отримання (наприклад, Чехія, де застосовують відповідне тестування); *третья група* – держави, які не легалізували використання зброї або легалізували лише певні її види (як-от, щодо короткоствольної або довгоствольної зброї) (прикладом таких країн може бути Україна, в якій легалізована довгоствольна вогнепальна зброя, а також Японія, де у користуванні немає навіть однієї одиниці зброї на тисячу її жителів).

У США за офіційними даними в користуванні перебуває близько 300 млн. одиниць вогнепальної зброї [3]. Для громадянина цієї країни немає проблеми придбати бажане озброєння. Втім, закон забороняє продаж зброї особам, які відбули тюремне покарання понад рік,

особам, які перебувають у розшуку, наркоманам, особам, визнаним розумово неповноцінними, й тим, що незаконно перебувають у країні, а так само звільненим з військової служби через скоєння злочинів. Водночас, у США на федеральному рівні відповідальність за злочини, що порушують правила поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку, передбачається нормами Федерального кодексу і правил (далі – ФККП). Відповідно до цих норм злочинном визнається незаконний обіг зброї, що передбачає її незаконне придбання, зберігання, використання, перевезення, передачу, перероблення, продаж, розповсюдження, виробництво, імпортування, заволодіння різними способами, а також порушення умов виробництва, збереження, торгівлі та володіння викраденою зброєю [4, с. 409].

У Великій Британії, ще з 1997 року обіг вогнепальної зброї заборонено. Політика уряду у сфері обігу зброї спрямована на запобігання негативним наслідкам (зокрема, смертей) через її застосування, а законодавство щодо обігу зброї є досить жорстким. Злочинними за Кримінальним кодексом (далі – КК) Великої Британії вважаються діяння, пов'язані з незаконним поводженням зі зброєю, незаконним зберіганням вогнепальної зброї; володінням пневматичною зброєю за відсутності правових повноважень чи вагомих підстав. Крім того, в країні заборонено поводження з певними видами пневматичної зброї, які легко піддаються переробленню для ведення вогню бойовими патронами [5].

У Данії правові положення кримінального кодексу не містять окремого розділу чи глави, які б передбачали кримінальну відповідальність за злочини, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої. Але у КК Данії є розділ 20 «Злочини, які становлять небезпеку для суспільства», положення правових норм якого передбачають кримінальну відповідальність за незаконне виготовлення, володіння, носіння, використання або передачу зброї чи вибухових речовин.

У Федеративній Республіці Німеччини громадянам офіційно можна мати при собі й носити зброю з 1928 року – саме тоді законодавство про зброю було лібералізовано. Нині будь-який громадянин Німеччини має право володіти зброєю з 18 років за умови пред'явлення довідки про психічне і фізичне здоров'я [6, с. 137]. Водночас, у ФРН нині діє одна з найсуворіших у Європі систем контролю за обігом зброї. За КК Німеччини злочином визнається неприховане носіння зброї в громадських місцях. Також за КК Німеччини, відповідно до § 127, створення збройних груп, – карається позбавленням волі на строк до двох років, а також (згідно із § 244) за крадіжку, вчинену за допомогою

зброї; крадіжку, вчинену бандою; крадіжку з проникненням в житло злочинців, які мають при собі зброю або інше небезпечне знаряддя, – передбачено позбавлення волі на строк до десяти років [6, с. 206].

У Норвегії 31,3 % жителів володіють зброєю. Норвежці можуть придбати будь-який тип зброї, вказавши причину покупки. Однак, щоб отримати дозвіл, громадяни Норвегії мають пройти перевірку біографічних даних, а також пройти спеціальне навчання. КК Норвегії передбачає кримінальну відповідальність за: використання та зберігання зброї, боєприпасів і вибухових речовин; незаконне поводження із 44 радіоактивними матеріалами; публічне розповсюдження інструкцій щодо виготовлення вибухових пристроїв та спеціального обладнання для виготовлення вказаних предметів.

У Китайській Народній Республіці на законодавчому рівні (ст. 114-139 КК) закріплюється відповідальність за незаконне виготовлення, купівлю-продаж, поштову пересилку, зберігання вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин; появу в громадському місці або транспорті з вогнепальною зброєю, боєприпасами, холодною зброєю, вибуховими, легкозаймистими, токсичними речовинами. Крім того, окремі статті розміщені в інших розділах КК КНР. Зокрема, ст. 297 глави 6 «Злочини проти порядку громадського управління», передбачає кримінальну відповідальність за наявність у громадян зброї, носіння якої при собі заборонено, або вибухових речовин під час участі в мітингах чи масових заходах, що являє собою спеціальну норму в порівнянні з вказаною вище [7, с. 68].

Контроль за зброєю в Японії є найсуворішим у демократичному світі. У країні встановлено практично повну заборону на володіння та поводження зі зброєю (за виключенням гладкоствольної та пневматичної зброї). Оскільки, незаконне поводження зі зброєю має латентний характер, закон цієї країни про зброю надав поліції відповідні широкі повноваження. Зокрема, поліцейським в Японії дозволяється зупиняти та обшукувати будь-кого, якщо є ґрунтовні підозри про наявність в особи вогнепальної чи холодної зброї [8]. За КК Японії злочинним є незаконне зберігання вогнепальної зброї, що передбачає максимальний розмір покарання до 15 років ув'язнення.

На підставі вивченого законодавства зарубіжних країн, нами встановлено, що натеper існує дві специфічні групи злочинів у сфері незаконного обігу та застосування вогнепальної зброї: 1) *злочини, пов'язані з діяльністю злочинних організацій*: створення збройних груп та злочинних спільнот (КК ФРН), бандитизм (ФККП США); 2) *злочини, що порушують правила поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку*, передбачені кримінальним

законодавством Норвегії (публічне розповсюдження інструкцій щодо виготовлення вибухових пристроїв, використання та зберігання зброї, боєприпасів і вибухових речовин, а також спеціального обладнання для виготовлення вказаних предметів), а також США, Великої Британії, Данії, КНР, Японії (незаконне виготовлення, володіння, носіння, використання, купівля-продаж або передача зброї чи вибухових речовин, поява в громадському місці або транспорті із вказаними предметами).

Таким чином, головна проблема щодо контролю над нелегальним розповсюдженням зброї на міжнародному рівні полягає в тому, що на тепер не існує загального для всіх держав закону щодо контролю над озброєнням, а також міжнародного суду, який би розглядав скарги з цього приводу. Тому деякі держави всупереч рішенням ООН та гуманітарним принципам продовжують активно постачати зброєю в зони військових конфліктів. Водночас, держави-учасниці ООН намагаються співпрацювати на двосторонньому, регіональному та міжнародному рівнях з метою недопущення й припинення незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, боєприпасів, а також протидії вчинення цим злочинам.

Література:

1. Три чверті всієї стрілецької зброї знаходиться в руках цивільних ООН. *Укрінформ*. 1 грудня 2020 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2483713-tri-cverti-vsiei-strileckoi-zbroi-znahoditsa-v-rukah-civilnih-oon.html> (дата звернення: 01.02.2021).

2. *Романов О.* Міжнародно-правове регулювання обігу зброї у світі та національний досвід України. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2028> (дата звернення: 01.02.2021).

3. *Балик Д.* Легалізація зброї в Україні: за і проти. URL: <http://iac.org.ua/legalizatsiya-zbroyi-v-ukrayini-za-i-proti/> (дата звернення: 01.02.2021).

4. *Савченко А.В.* Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження: [монографія]. Київ, КНТ, 2007. 596 с.

5. *Вареник Н.* Зброя самооборони: дорого, небезпечно і незаконно. URL: <http://gazeta.dt.ua/business/zbroya-samooboroni-dorogo-nebezpechno-i-nezakon-no-html> (дата звернення: 01.02.2021).

6. Уголовное уложение (Уголовный кодекс) Федеративной Республики Германии: научно-практический комментарий и перевод текста закона. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Проспект, 2014. 312 с.

7. Соколовський В.Л. Громадська безпека як об'єкт злочину: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2017. 262 с.

8. Japanese Gun Control by David B Kopel. URL: <http://www.guncite.com/-journals/dkjc.html>. (дата звернення 01.02.2021).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-040-7-50>

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ У ФІНЛЯНДІЇ

Боровик А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін,
декан юридичного факультету*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка
Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Однією з країн де створена дієва система правової допомоги у кримінальних провадженнях, у тому числі корупційних є Фінляндія. Витоки фінської системи правової допомоги сягають у 50-ти роки ХХ століття. У 1956 році у Фінляндії набув чинності закон про безкоштовну правову допомогу, його метою було надати громадянам правову допомогу, у вигляді представництва їх інтересів в судах приватними адвокатами, але за державний рахунок [1]. Наступний Закон Фінляндії про право на безкоштовний судовий розгляд та перший муніципальний закон про правову допомогу набули чинності в 1973 році, розширили сферу безоплатної процедури та створили комунальні бюро правової допомоги [2]. Ця реформа створила діючу змішану модель, за якою правову допомогу стали надавати і адвокати з питань державної правової допомоги, що працювали у державних бюро правової допомоги (Public Legal Aid (PLA)), а також приватні адвокати послуги яких у вказаній сфері сплачувала держава. Головною причиною створення комунальних бюро правової допомоги було надання безоплатної правової допомоги по всій країні.